

ŽENA

V SRDCI CIRKVI

Leopold Slaninka SJ

Dobrá kniha

Žena v srdci Cirkvi

Leopold Slaninka SJ

Žena v srdci Cirkvi

Rozhovory s prvou slovenskou veľvyslankyňou

vo Vatikáne

Dagmar Babčanovou

Dobrá kniha Trnava
2007

© Leopold Slaninka SJ a Dobrá kniha, Trnava 2007

ISBN 978-80-7141-574-9

Úvodné slovo

Bolo to niekedy v roku 2003, počas stretnutia so Slováckmi v rímskom jezuitskom kolégiu „Bellarmino“. Stála po boku šedivého, umením presiaknutého, veľmi sympatickeho a prívetivého manžela, ktorý však netieňil, hoci nebol v tieni. Žiarila predovšetkým ona. Svojím prirodzeným šarmom a zároveň jednoduchosťou a vrúcnosťou srdca otvárala dvere každému, kto sa ocitol v jej blízkosti. Svieže slovo prebúdžajúce radosť a optimizmus vyvieralo z autenticky prežívanej hlbokaj duchovnosti.

Hneď pri tom prvom stretnutí som pocítil jemnú a zároveň intenzívnu prítomnosť „Niekoho“, kto je zdrojom všetkej inšpirácie. Zároveň som zatúžil zachytiť tento šepot slovami. Z tejto túžby sa zrodila výpoveď, na stránkach ktorej sa dostaneme nielen do srdca ženy, ktorá prežíva Božiu prítomnosť, ale aj do srdca Cirkvi, do zákutí Vatikánu, kam je nie každému dopriate vkročiť. Budeme zároveň putovať a pozorovať, ako Boh koná v dejinách človeka, ktorého sprevádza na ceste svojej služby, ktorá vrcholí pri tajomnej bráne dvoch veľkých pápežoch našich čias. A ani tu sa ešte nezastavíme, hoci budeme putovať popri mnohých momentoch pozývajúcich zastat', zotrvať pri nich. Skúsime vojsť ešte hlbšie, ku koreňom, k motívom, k hodnotám... k tomu, čo sa môže stať inšpiráciou či orientáciou pre každého, kto úprimne hľadá viac než to, čo možno vidieť a cítiť.

Samotná realizácia tejto púte nebola jednoduchá. Času bolo málo, povinností veľa a často to neuľahčovala ani vzdialenosť. Najúčinnjším pomocníkom sa stával dobrý kamarát moderných čias s menom „e-mail“ a tiež zásada aspoň desať minút denne venovať tíšeni, podobajúcemu sa modlitbe, z ktorého vyvieralo slovo za slovom. A tak som sa deň za dňom stával svedkom neopakovateľného a vzácneho zážitku rozpomínania, delenia sa o zážitky, opätovného zachádzania na hlbinu a komunikácie s Ním, so Slovom, ktoré sa premieňalo a postupne sa stávalo takmer dotknuteľným obrazom sprítomňujúcim Jeho tajomnú a láskavú prítomnosť v živote ženy, ktorá sa ocitla v srdci Cirkvi.

V Ríme, na sviatok Nanebovstúpenia Pána 2007

autor

V srdci Cirkvi

„Žena v srdci Cirkvi“ – zaiste aj takto možno označiť vaše pôsobenie vo Vatikáne. Ba čo viac, stali ste sa prvou ženou v histórii Slovenska, ktorá viedla diplomatickú misiu vo Vatikáne počas uplynulých štyroch rokov. Ako ste sa cítili v tejto úlohe?

Diplomatickú misiu slovenskej veľvyslankyne pri Svätej stolici som začala vykonávať odovzdaním poverovacích listín pápežovi Jánovi Pavlovi II., presne to bolo 19. decembra 2002. Na ten deň sa nedá zabudnúť. Nastal štyri dni po mojom nástupe do funkcie a stretnutie so Svätým Otcom bolo pre mňa nesmiernym zážitkom, ale i neočakávaným prekvapením. Ešte teraz vidím jeho šibalský pohľad a vynárajú sa mi v pamäti trefne položené otázky človeka dobre zorientovaného na slovenskej politickej scéne.

Nastúpenie na novú cestu prinieslo veľkú zmenu môjho dovtedajšieho životného štýlu. Bol to pre mňa veľký krok do neznáma. Prípadovalo mi to, ako keď Boh povolal Abraháma do krajiny, o existencii ktorej predtým nič nevedel. Zanechal za sebou všetku istotu, ale poslúchol, pretože mal silnú dôveru v Pána. Cítila som, ako sa podrobujem skúške viery a dôvery, ale zároveň som intuitívne nadobúdala presvedčenie, že na

tejto ceste nebudem sama. Začala som žiť každý deň akosi samostatne, nestarať sa, čo príde zajtra, veď každý deň má dosť svojich starostí. A každý deň na tejto ceste za dobrodružstvom Božej lásky prinášal prekvapenia. Na povzbudenie mojej viery mi Pán posielal dobrých priateľov, s pomocou ktorých som mohla budovať horizontálnu rovinu môjho vzťahu k blížnym. Na budovanie tej vertikálnej som využívala ponuku, ktorú nepropagujú slávne svetové firmy, ale ktorá je každému k dispozícii v tichosti a pokore, a to je eucharistický Kristus. Pred najväčším zázrakom všetkých čias som nechávala bremeno svojich starostí a zároveň som tu čerpala posilu kráčať ďalej. Postupne som dosiahla poznanie, že diplomacia ako činnosť v medzinárodnej politike preferujúca dosahovanie konkrétnych zahraničnopolitických cieľov formou rokovaní a rozhovorov – ako ju definuje malá slovenská encyklopédia z roku 1993 – má nielen veľký ľudský, ale aj Boží rozmer a vzájomná symbióza týchto dvoch faktorov prispieva k dosiahnutiu daného cieľa, ktorým by malo byť vždy dobro človeka a mier vo svete.

Vravíte, že nastúpenie na vašu novú cestu znamenalo zmenu životného štýlu. V čom ste najviac pocítovali túto zmenu?

Predovšetkým to boli veci, ktoré život diplomata prináša automaticky so sebou. Veľvyslanci sú zástupcami svojej krajiny, sú poverení jej reprezentáciou na najvyššej úrovni. Pred zrakmi predstaviteľov všetkých národov sa vlastne vytvá-

ra, kreuje mienka o krajine, ktorú diplomat reprezentuje. Vzniká tu určitým spôsobom tendencia vytvárať si podľa správania daného diplomatického zástupcu aj predstavu o jeho vlastnej krajine. Samozrejme, že „dobrý a skúsený“ diplomat posudzuje krajinu na základe širšieho spektra, ale napriek tomu takáto možnosť tu je. Za veľkú zmenu môžem teda považovať vedomie zodpovednosti byť v úlohe diplomata, pracovať v mene občanov celej krajiny, hľadať hodnoty, ktorými naša krajina disponuje, vhodným spôsobom ich spropagovať.

Pokiaľ ide o tú zodpovednosť, nezatočila sa vám z nej niekedy hlava?

Nuž, z čoho som mala naozaj veľké obavy, bolo získanie vysokej pozície, privilegovaného miesta medzi najvyššími predstaviteľmi Katolíckej cirkvi a jednotlivých štátov. Priznám sa, že som nikdy v živote po popredných miestach netúžila. Ako by do vienka mi bola daná skôr sympatia k tým posledným, nepreferovaným a ich problémy ma zaujímali vždy viac ako problémy tých, čo boli na čele. Možno to bolo rezíduum komunizmu, keď bol kresťan na okraji spoločenského rebríčka a pre svoje presvedčenie nemal nárok pracovať na vysokých postoch. Táto pozícia „posledného miesta“ sa mi však páčila aj preto, že bola bližšia k evanjeliovej skromnosti a pokore.

Pozícia „posledného miesta“ asi nie je doménou veľ-vyslanca. Čo vás teda motivovalo k prekročeniu vlastného tieňa?

Časy sa zmenili a uvedomila som si, že kresťania sú potrební všade tam, kde by sa mal meniť život k lepšiemu, teda majú nezastupiteľnú úlohu v celom spoločenskom spektre. Bolo by od štátnej moci veľmi neprezieravé vrátiť sa k predošlému komunistickému modelu a odstaviť kresťanov od spolurozhodovania v štáte. Bez kresťanov sa nezaobíde ani dnešné európske spoločenstvo, ktoré bolo inšpirované práve „kresťanským modelom“ politikov a mysliteľov, akými boli Schuman, De Gasperi alebo Adenauer. V povojnovej Európe sa im podarilo na základe vlastných skúseností pomenovať hodnoty, na ktorých sa dá spolunažívanie európskych národov budovať a uskutočňovať. Dnešná Európa, ktorá pred zrakmi všetkých nás stráca svoju identitu, bude sa musieť na vlastnej skúsenosti presvedčiť, že zladit' veľké medzinárodné spoločenstvo sa dá iba na jednotnom kresťanskom princípe. Otvorenie sa „všetkým za každú cenu“ mi pripomína „falošnú toleranciu“, pri ktorej darca vychádza v ústrety druhému bez toho, aby postrehol, že stratil v darovacom procese svoju vlastnú identitu. Čo v konečnom dôsledku znamená zväčšenie priestoru jeho vlastnej zraniteľnosti.

Spomínate Schumana, De Gasperiho, Adenaura – čím vás zaujali títo myslitelia, pokiaľ ide o vzťah k Európe?

Predovšetkým Schuman vynikal úžasnou jasnozrivosťou v otázke európskej politiky. Po utrpení druhej svetovej vojny, po skúsenosti s totalitným fašistickým režimom politik Schuman pochopil, že postupná skaza Nemecka začala vtedy, keď sa Nemecko izolovalo, začalo sa spoliehať na vlastné sily, podľahlo pocitu nadradenosti. Prežitie vojnové utrpenie vyvolalo v človeku citlivom na historické súvislosti presvedčenie o potrebe spoločenstva národov založenom na kresťanskom princípe ako o jedinej možnej perspektíve pre Európu. Správne vycítil, že faktorom naozajstného pokroku je nielen materiálne poznanie, ale aj zvládnutie morálky. Schuman si bol vedomý toho, na čo sme v dnešnej dobe zabudli – že Európa potrebovala viac než tisícročie na to, aby sa sformovala, že kresťanská civilizácia nie je produktom násilnej a okamžitej revolúcie, ale výsledkom postupných zmien a trpezlivej výchovy. O to viac by sme si mali uvedomiť, že hazardovanie s hodnotami vytvorenými mnohými generáciami pred nami je samovražedným procesom.

Na čo, podľa vás, Schuman konkrétne kládol dôraz, keď hovoril o spoločenstve národov založenom na kresťanskom princípe?

Myslím si, že dnes sa často zabúda na to, čo Schuman považoval za prvoradé, a to je pôvod demokracie v kresťanstve. Kresťanstvo učilo, že všetci ľudia sú si rovní a sú deťmi jedného Boha. Každému priznalo právo a povinnosť pracovať. Univerzálne pravidlo lásky, na ktorom sú zalo-

žené sociálne vzťahy kresťanského sveta, urobilo z každého človeka nášho blížneho. Niet vznešenejších ideálov formujúcich celospoločenský život ako práve kresťanské. Dnes môžeme s istotou povedať, že spoločnosti prospieva, ak je schopná vytvoriť si ideál, pretože tento môže človeka pozdvihnúť. Naopak, ak si kladie spoločnosť nízke ciele a zabuduje do zákonodarstva priestupky proti morálke, pripravuje si svoj vlastný zánik. Ak Schuman hovorí, že kresťanská civilizácia nemôže byť produktom násilnej a okamžitej revolúcie, ale je výsledkom postupných zmien a trpezlivej výchovy, kde hlavnými princípmi sú láska, obetavosť a pokora, tak sme to dnes my, ktorí máme povinnosť zrevidovať tieto hodnoty a porovnať ich s ich dnešným stavom.

O dnešnej Európe a poslaní kresťanov v nej hovorí často aj pápež Benedikt XVI. Čo vás najviac oslovuje na postoji Svätého Otca k tejto otázke?

Je pozoruhodné, v akej zhode sú vyjadrenia R. Schumana s postojmi súčasného pápeža Benedikta XVI. k tejto otázke. R. Schuman hovorí o kresťanstve ako o revolúcii, ktorá čerpala inšpiráciu z evanjelia a ktorá menila postupne celé generácie. Pápež Benedikt XVI., poznajúc bolesti dnešného sveta tak dobre ako nespokojnú dušu mladého človeka, hovoril počas Svetového dňa mládeže v Kolíne nad Rýnom mladým ľudom o pravej revolúcii, ktorá pochádza z Boha a odporúča model života svätcov ako jediných reformátorov schopných meniť svet k lepšiemu.

V postojoch pápeža Benedikta XVI. k otázkam dnešného sveta, a teda dnešnej Európy sa podľa mňa snúbi skúsenosť teológa so starostlivosťou dobrého otca. Preto hovorí s veľkou vážnosťou o „nedotknuteľnosti ľudskej dôstojnosti“, ktorá platí pre každú bytosť, či je to človek trpiaci, nevládny alebo ešte nenarodený. Upozorňuje na to, že človek nesmie byť vyprodukovaný, môže byť iba splodený. Osobitnú dôstojnosť spoločenstva medzi mužom a ženou nazýva pápež „etickou konštantou každej ľudskej spoločnosti“. Ako sa dá vnímať v tejto súvislosti požiadavka na zrovnoprávnenie homosexuálneho partnerstva s tradičným manželským zväzkom?

Vo svete hedonizmu a utilitarizmu sa ťažko počúva rada dokonale podložená evanjeliovou skúsenosťou o tom, že „naučiť sa žiť znamená naučiť sa trpieť“. Napriek tomu, že nechceme o nej počuť, pápež o nej jasne hovorí. Ba viac, radí nám rešpektovať posvätné, pretože viera v Boha Stvoriteľa je najistejšou zárukou dôstojnosti človeka.

Ako vnímate vzťah Benedikta XVI. k Európe z hľadiska jeho filozofického či teologického postoja?

Pápež Benedikt XVI. je zaiste filozofom, teológom a predovšetkým veľkým znalcom európskej reality. Ako kardinál napísal o Európe celé dielo poskytujúce jasný pohľad na to, čo je spoločnej Európe prospešné, a čo nie. Poukazuje napríklad na tri v súčasnosti dominujúce hodnoty, ktorými sú pokrok, veda a sloboda, ktoré, ak sa nepodriaďa mravným kritériám, stanú sa patologickým

fenoménom. Dosiahnutie spoločného riešenia odhlasovaním väčšiny je bežnou praxou v dnešných demokraciách. Joseph Ratzinger ale hovorí, že „väčšina“ nesmie byť „posledným princípom“. Napríklad zabíjanie nevinných sa nesmie nikdy stať právom. Tu sme konfrontovaní s najväčšou bolesťou našich čias, o ktorej v parlamentoch nie je vôľa hovoriť. Pripadá mi to ako systémové umlčovanie hlasu svedomia v snahe prijať vraždu nevinných za súčasť nášho normálneho životného štandardu.

Mám pocit, že to, čo hovoríte, hovoríte z hĺbky vlastného srdca...

Sama z vlastnej skúsenosti viem, že na „úcte k Bohu“ som sa ako dieťa učila milovať svojich rodičov, súrodencov, učiteľov, blízkych. Chorobou dnešnej doby je strata tohto zmyslu pre posvätnosť, zbavenie človeka schopnosti pozdvihnúť oči k nebu. Stávame sa prízemnými, do zeme hľadiacimi nevrlymi bytosťami, ktorých potreby blízkeho oberajú o pohodlie. Nechceme opatrovať starých a nevládnych, bez úcty k „darcovi života“ vydáme rozkaz pre kata. Aby to nevyzeralo veľmi nehumánne (paradox dnešnej doby), nazveme to „milosrdnou smrťou“. V silnej túžbe zmocniť sa budúcnosti podľa svojich vlastných plánov odmietneme počaté dieťa a nazveme to „prerušením“, akoby ten započatý život mal ešte niekedy na tejto zemi pokračovať. Stratili sme zodpovednosť za večný život, prerušilo sa spojenie s nebom, s večnosťou. Súčasný pápež nás kresťanov ale po-

veruje úlohou rozoznávať v každom človeku partnera „budúceho života“, pretože sa s ním raz vo večnosti stretne. Zameranie našej pozornosti na „večnosť“ by sa malo stať súčasťou našich plánov, ktoré konštruujeme často iba v pozemskej perspektíve. Vo vedomí, že existuje večnosť, sa môžeme oslobodiť od túžby všetkého sa nasýtiť, všetko vlastniť už na tomto svete.

Nuž, teraz sme zatiabli naozaj na hlbínu. Zaiste sa sem ešte vrátíme, no pre túto chvíľu sa zastavme pri začiatkoch vášho diplomatického pôsobenia vo Vatikáne. Ako si spomínate na jeho prvé okamihy?

Príchod do Ríma bol pre mňa a pre môjho manžela akoby „šokovou terapiou“. Len čo sme sa spamätali a trochu zorientovali vo Večnom meste, dostali sme pozvanie z Vatikánu (tri dni po príchode) na stretnutie so Svätým Otcom, vtedy pápežom Jánom Pavlom II. Hoci som príhovor na túto príležitosť pripravovala ešte na Slovensku, nečakala som také rýchle napredovanie môjho oficiálneho uvedenia do úradu. Dokonca sme nestačili zorganizovať ani príchod našich detí, čo doteraz považujem za premárnenie jednej veľkej príležitosti. Našich najbližších nám nahradila rodina môjho radcu Marka Šmída, ktorá absolvovala tento slávnostný akt spoločne s nami. Po príchode do Ríma nám boli vo všetkom veľmi nápomocní, takže tá symbolika „kresťanskej rodiny“ im plným právom patrila.

Aký bol váš prvý dojem zo samotného Vatikánu, o ktorom často kolujú rozličné chýry?

Nezabudnuteľným zážitkom bol pre mňa prvý dotyk s vatikánskym protokolom. Príchod limuzíny so sprievodom, slávnostné uniformy Švajčiarskej gardy, zmes formálnosti a srdečnosti v rozhovoroch s reprezentáciou poverenou správať diplomata na určené miesto, to všetko dávalo tejto chvíli nádych výnimočnosti. Všetka formálna slávnosť odchodu z veľvyslanectva, slávnostný príchod do Vatikánu mali svoje opodstatnenie, ako som si potom ešte veľakrát uvedomila, pretože vatikánska protokolárna kultúra dáva stretnutiu s hlavou Katolíckej cirkvi patričnú vážnosť a úctu. Môjmu zraku neunikla nádhera stáročnej výzdoby na stenách Apoštolského paláca, vzácny dobový nábytok, mramorová podlaha, všetko, čo dáva Vatikánu príchut' éry veľkého Michelangela. Pozvoľna som sa dostala do myšlienkovkej konfrontácie tejto cirkevnej „okázalosti“ so základným poslaním Cirkvi ako hlásateľky evanjeliovej chudoby. Musím sa priznať, že ma táto kontroverzná pozícia Cirkvi vôbec nepoburovala. Naopak, viac ako inokedy som si uvedomila jej širokospektrálnosť, ktorá sa prejavuje všetkými možnými spôsobmi. Či už je to honosný Apoštolský palác vo Vatikáne, alebo chudobinec v zabudnutej štvrti veľkomesta. Tento kontrast sa premieta do hierarchickej cirkevnej štruktúry, ktorá dáva síce pápežovi to najvyššie miesto, ale zároveň ho stavia aj do pozície „sluhu sluhov Božích“.

A aké dojmy ste si odniesli z vášho prvého stretnutia s hlavou Katolíckej cirkvi? Ako na vás zapôsobil pápež, ktorý patrilo k najvýnimočnejším osobnostiam nielen cirkevných, ale zaiste aj moderných svetových dejín?

Úvahy o možnej „nadradenosti“ Katolíckej cirkvi sa úplne vytratili pri osobnom stretnutí so Svätým Otcem. Pápež Ján Pavol II., poznačený chorobou, s ktorou vytrvalo bojoval, vytvoril atmosféru otca, ktorý mi nepoložil očakávanú otázku o mojej chýbajúcej „diplomatickej kariére“, ale jednoducho sa ku mne naklonil a v peknej slovenčine povedal: „Tak, ako je na Slovensku?“ Potom, ako sa mi podarilo naformulovať optimistickú odpoveď, pretože sme boli práve po voľbách a očakávalo sa pokračovanie v započatom reformnom procese, Svätý Otec dôrazne vyslovil slovo „Levoča“. Pokračoval slovami: „Poznám ju a viem, akú úlohu zohrala, koľko pútnikov.“ „Vy Slováci ste nám veľmi blízko,“ zaznela ďalšia výzva, ktorá ma dojala a nebola som schopná okamžitej reakcie. Zmohla som sa na pár nesúvislých viet o tom, ako má Slovensko Jeho Svätosť v úcte a ako sa zaňho modlíme. Svätý Otec pokračoval v hľadaní súvislostí s našou krajinou a bez otáľania prešiel k vysloveniu mena kardinála Korca. Vedel presne, že biskupské sídlo sa nachádza v Nitre, ktorú pri poslednej návšteve Slovenska navštívil. Na moje veľké prekvapenie začal pomaly vyslovovať mená našich popredných politikov. Menoval predsedu slovenského parlamentu a hneď jeho meno spojil s arcibiskupom Hrušovským, ktorého dobre poznal. Postupne vyslovoval mená kardinála Tom-

ku, biskupov Zlatňanského a Hnilicu. Nečakala som, že chorý pápež si drží v hlave takúto presnú evidenciu. S obdivom som sledovala jeho dobre fungujúcu pamäť, až som úplne zabudla na svoju obavu, že predstupujem pred Svätého Otca ako „žena“, ktorých vo vatikánskej diplomacii nepracuje veľa.

Necítili ste sa rozpačito, keď ste sa ako žena ocitli v tejto vyslovene mužskej spoločnosti?

V prítomnosti pápeža Jána Pavla II., ktorý veľa-krát vyzdvihol úlohy ženy v dnešnej spoločnosti, som stratila akýkoľvek pocit neistoty. Pamätám si, ako sa Svätý Otec bez ohľadu na moju „ženskú stránku“ pomaly postavil a láskavým gestom naznačil, že mám odovzdať poverovacie listiny. Toto otcovské uvedenie do úradu zástupkyne Slovenska pri Svätej stolici som považovala za dobrý začiatok na mojej diplomatickej ceste. Neskôr som si tiež uvedomila, že to bola jedna z posledných príležitostí, keď choroba ešte dovolila Svätému Otcovi postaviť sa z kresla bez pomoci iných. Postojačky prijal od nás darček, ktorý sme priniesli zo Slovenska. V kazete s bordovou zamatovou výplňou bola umiestnená kópia reliéfu z kremnického oltára znázorňujúca Nepoškvrnené počatie.

Spomínate si ešte na nejakú ďalšiu udalosť, pri ktorej ste zakúsili osobitnú galantnosť Svätého Otca, ktorú vám prejavil ako žene?

Dotyk pevnej ruky Svätého Otca, napriek chorobe, ktorá ho oberala o sily, bol pre mňa výnimočným zážitkom ešte v marci 2003, pár mesiacov po mojom nástupe do funkcie. Na oficiálnu návštevu Vatikánu vtedy prišiel predseda slovenského parlamentu Pavol Hrušovský. Po jeho osobnej audiencii u Svätého Otca, ktorá trvala viac ako dvadsať minút, a po následnom prijatí jeho manželky Heleny, mohli ostatní členovia delegácie vstúpiť do pracovne Svätého Otca a osobne ho každý pozdraviť. Keď prišiel rad na mňa, snažila som sa pred „veľkým pápežom“ pokľaknúť a prejaviť mu tak úctu. Pri vstávaní sa mi však zachytila dlhá sukňa o podpätko na topánke a hrozilo veľké „faux pas“ končiace pádom. Bez toho, aby som si to uvedomila, uchopila som v obrannej reakcii pápežovu ruku a vyrovnala som nebezpečné zakolísanie. Hneď nato som začula hlas Svätého Otca žartovne prikazujúci ďalším prichádzajúcim za mnou: „Nekľakať!“ Keď som s odstupom času hodnotila túto udalosť, nemohla som sa zbaviť dojmu, že moja odvaha presahovala všetky medze. Ako som si mohla dovoliť použiť ruku pápeža ako podporu? Nakoniec ma utešila krásna symbolika Kristovej ruky, ktorá je k dispozícii každému hriešnikovi, každému jednému z nás, aby nás podoprela v prípade našich pádov a pomohla nám znovu sa postaviť.

Spontánna reakcia pápeža Jána Pavla II. vždy okorenená štipkou humoru bola jeho často používanou metódou. Pri tej istej príležitosti na výzvu predsedu Slovenského parlamentu „Svätý Otče, Slovensko vás čaká, prídte!“ pohotovo odpovedal: